

จดหมายข่าว

สิงหาคม-กันยายน 2567 Volume 23 Number 6 August-September 2024

โดย สพ.ญ.เรखा คณิตพันธ์
นายสัตวแพทย์ชำนาญการพิเศษ
กลุ่มภูมิคุ้มกันวิทยา

Glanders

โรคมงคล่อพิษ (Glanders) เป็นโรคที่สำคัญในสัตว์ตระกูลม้า (ม้า, ลา, ล่อ) โรคนี้เป็นโรคติดต่อระหว่างสัตว์สู่คน จึงเป็นโรคที่ควรให้ความสำคัญ มีรายงานการพบโรคนี้ครั้งแรกโดย Hippocrates และ Aristotle มีรายงานโรคมงคล่อพิษอยู่เป็นระยะ ในแถบเอเชีย แอฟริกาตะวันออกกลาง และภาคใต้ประเทศอเมริกา โรคมงคล่อพิษเป็นโรคตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 กรมปศุสัตว์ แต่ยังไม่พบการรายงานของโรคนี้ในประเทศไทย

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อแบคทีเรียแกรมลบ *Burkholderia mallei* เป็นหนึ่งในเชื้อชนิดแรก ๆ ที่ใช้เป็นอาวุธชีวภาพ โดยในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 สายลับเยอรมันได้มุ่งเป้าโจมตีม้าที่ใช้ในการรบและปศุสัตว์ในสหรัฐอเมริกา โรมานีเย สเปน นอร์เวย์ และอาร์เจนตินาผ่านการฉีดวัคซีนและปนเปื้อนในอาหาร และในครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 หลายประเทศได้ใช้เชื้อ glanders เป็นอาวุธชีวภาพ

สัตว์ที่ติดเชื้อมาตามธรรมชาติ

สัตว์ตระกูลม้า คน และสัตว์ตระกูลแมวบางชนิด ในลามมีความไวต่อการติดเชื้อมากที่สุด ในล่อค่อนข้างน้อย และในม้าบางตัวทนต่อการติดเชื้อโดยแสดงอาการแบบเรื้อรัง ส่วนในสัตว์ตระกูลแมว พบว่าแมวบ้าน เสือ สิงโต เสือดาว ไวต่อการติดเชื้อ

ความต้านทานทางกายภาพและสารเคมี

อุณหภูมิ: ถูกทำลายด้วยความร้อน 55°C เป็นเวลา 10 นาที

สารเคมี/น้ำยาฆ่าเชื้อ: ไวต่อยาฆ่าเชื้อหลายชนิด เช่น ไอโอดีน, เบนзалโคเนียมคลอไรด์ (1/2000), โซเดียมไฮโปคลอไรต์, 70% เอทานอล และ 2% กลูตาราลดีไฮด์

ความอยู่รอด: เชื้อมีความไวต่อแสงแดด โดยเชื้อจะตายใน 24 ชั่วโมงหลังจากได้รับแสงแดดและความร้อนโดยตรง แต่เชื้อสามารถอยู่รอดได้ในสภาวะขึ้นนานหลายเดือน และสามารถอยู่ในน้ำประปาได้นานอย่างน้อย 1 เดือน

การติดต่อ

- เชื้อเข้าสู่ร่างกายได้โดยการกินอาหารและน้ำที่ปนเปื้อนเชื้อ
- การสัมผัสกับรอยโรคหรือรอยถลอกของผิวหนังหรือทางเยื่อเมือก
- การสูดดมละอองเชื้อ
- ทางเพศสัมพันธ์และจากแม่ไปสู่ลูก
- เชื้อสามารถแพร่กระจายไปตามวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เป็นพาหะนำโรค เช่น ยานพาหนะ วัสดุรองนอน เสื้อผ้า รองเท้า เป็นต้น

ระยะฟักตัว

ระยะฟักตัวของโรคตั้งแต่ไม่กี่วันจนถึงหลายเดือน ขึ้นอยู่กับช่องทางการรับเชื้อ ตามหลักของ WOAHP ระยะฟักตัวอยู่ที่ 6 เดือน

อาการ

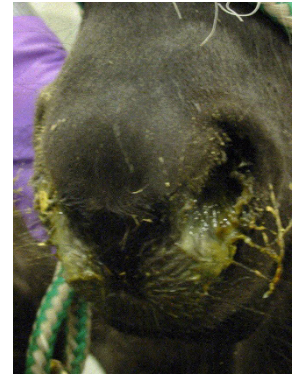
โรคนี้ส่วนใหญ่จะเรียกชื่อตามบริเวณที่เกิดรอยโรค ได้แก่ บริเวณจมูก ปอด และผิวหนัง หรือ Farcy ซึ่งอาการทางคลินิกทั้งสามแบบนี้มักแสดงร่วมกัน ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของอาการ เช่น แบบเฉียบพลัน หรือกึ่งเฉียบพลัน แบบเรื้อรัง หรือมีเชื้ออยู่ในระยะแฝง รอยโรคที่บริเวณจมูกและปอด ส่วนใหญ่มักแสดงอาการเฉียบพลัน ซึ่งจะเสียชีวิตภายใน 1-4 สัปดาห์ ในขณะที่รอยโรคที่บริเวณผิวหนังจะแสดงอาการแบบเรื้อรัง ส่วนในสัตว์ที่มีเชื้ออยู่ในระยะแฝงอาจจะพบบางอาการ

เช่น มีน้ำมูกไหลและหายใจลำบาก สัตว์ป่วยแต่ไม่แสดงอาการ มักเป็นพาหะนำโรคที่สำคัญมากกว่าสัตว์ป่วยที่แสดงอาการ

รอยโรคที่พบในม้าแบ่งเป็น 3 แบบ

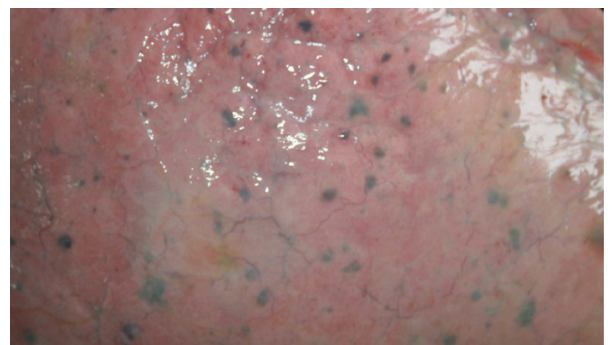
1. รอยโรคที่จมูก

สัตว์มีไข้สูง เบื่ออาหาร ไอ หายใจลำบาก บริเวณรอบ ๆ จมูกเป็นแผลและพบน้ำมูกสีเหลืองจนถึงสีเขียว เกาะ ในบางกรณีที่บริเวณรอบดวงตาจะมีขี้ตาสีเขียวขึ้น

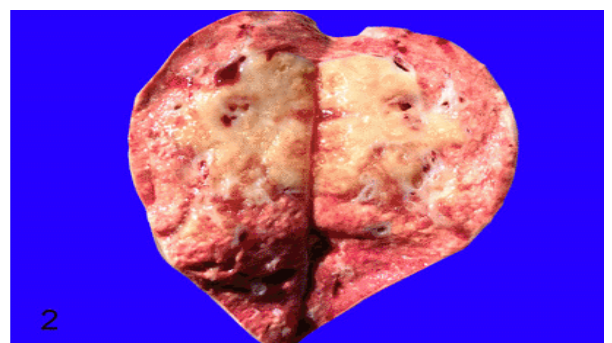

2. รอยโรคที่ปอด

ใช้เวลาพัฒนานานหลายเดือน สัตว์จะมีไข้ หายใจลำบาก ไอเป็นพัก ๆ หรือไอแห้งตลอดเวลา น้ำหนักลด ปัสสาวะบ่อย และท้องเสีย ส่วนการผ่าซากจะพบเป็นก้อนกระจายตัวบริเวณปอดและทางเดินหายใจส่วนบน และอาจแพร่กระจายไปยังตับ ม้าม และไตได้

ก้อนสีดำเล็ก ๆ กระจายทั่วปอด

2

ปอดอักเสบและมีก้อนหนอง

3. รอยโรคที่ผิวหนัง หรือ Farcy

สัตว์มีไข้ ไอ และหายใจลำบาก มีแผลพุพอง หรือมีก้อนฝีหนองที่เรียกเฉพาะว่า ‘Farcy’ โดยก้อนฝีนี้จะขึ้นตามแนวท่อน้ำเหลือง โดยเฉพาะที่ขา และบริเวณซี่โครง หรือบริเวณท้อง ร่วมกับมีต่อมน้ำเหลืองโต ฝีเหล่านี้มักแตกเป็นแผล มีหนองสีเหลืองหนืดไหลออกมา แผลหายช้ามาก สัตว์บางตัวอาจมีอาการบวมที่ข้อต่อ ขา หรือ glandorous orchitis แต่พบได้บ่อยที่สุดที่ต้นขาด้านใน ขา และท้องสัตว์

ตุ่มหนองที่ผิวหนัง

แผลที่ผิวหนังบริเวณกรามล่างซ้ายของม้า

อาการผสมระหว่างอาการทางจมูกและผิวหนัง

การเก็บตัวอย่างส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ

เก็บตัวอย่างซีรัม หรืออวัยวะมา ภายใต้สภาวะปลอดเชื้อ และเก็บรักษาที่อุณหภูมิ -20°C

การตรวจวินิจฉัยโรค

1. เก็บตัวอย่างเพาะแยกเชื้อ (Identification of the agent)

- Culture
- PCR

2. ตรวจปริมาณแอนติบอดีในเลือด (Serology test) ซึ่งเป็นวิธีที่ WOAH ให้การยอมรับการตรวจยืนยันโรคนี้ในม้า

- Complement fixation test
- Enzyme-linked immunosorbent assays
- plate and membrane ELISA
- Immunoblot assays

การรักษา

ปัจจุบันโรคมงคล่พิษยังไม่มียาที่รักษาและยาที่สามารถรักษาโรคได้

การควบคุม และป้องกันโรค

1. การเฝ้าระวังและป้องกันโรคจากต่างประเทศ ซึ่งสัตว์ทุกตัวต้องได้รับการตรวจโรค ด้วยวิธีการตรวจตามคำแนะนำของ WOAH โดยต้องให้ผลเป็นลบก่อนการนำเข้า

2. การเฝ้าระวังและป้องกันโรคภายในประเทศ

- ตรวจสอบสุขภาพม้า ลา หรือล่อ ในฟาร์ม
- กักสัตว์ที่สงสัยว่าเป็นโรคจากสัตว์ร่วมฟาร์ม
- ควบคุมการเคลื่อนย้าย
- เก็บตัวอย่างทดสอบโรคทางห้องปฏิบัติการ
- การรณรงค์ม้าที่ให้ผลตรวจโรคเป็นบวก

จดหมายข่าวสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

ISSN 1685-2206

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่วิชาการด้านสุขภาพสัตว์โดยเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนข่าวสารวิชาการเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาด้านสุขภาพสัตว์และการเลี้ยงสัตว์ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านสุขภาพสัตว์

เจ้าของ

สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เกษตรกลาง เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0-2579-8908-14 โทรสาร.0-2579-8918-19

ที่ปรึกษา

นายสัตวแพทย์สมชวน รัตนมังคลานนท์ อธิบดีกรมปศุสัตว์
นายสัตวแพทย์เลิศชัย จินตพิทักษ์สกุล ผู้อำนวยการสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ
หัวหน้ากลุ่ม / ส่วน / ศูนย์ / ฝ่าย สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

กองบรรณาธิการ

นายสัตวแพทย์เจษฎา รัตนโณภาส (บรรณาธิการ)	นายสัตวแพทย์พีรวิทย์ บุญปางบรรพ	นางสาวกุลฐ์ณรัตน์ ภาคะ
นายสัตวแพทย์นพพร โต๊ะมี	นายสัตวแพทย์วรรณพล บุทเสน	นางสาวปิยะวรรณ เกิดพันธ์
สัตวแพทย์หญิง ดร.รุ่งรัตน์ ไสยสมบัติ	สัตวแพทย์หญิงกฤดากร วงษ์ทองสาส์	นางสาวชนกพร บุญศาสตร์
สัตวแพทย์หญิงจันทรา วัฒนเมธานนท์	นายอนุสรณ์ อยู่เย็น	นายพลกฤต มหานาม

จัดทำโดย

กลุ่มบริหารจัดการสุขภาพสัตว์ สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

สำนักงาน

กลุ่มบริหารจัดการสุขภาพสัตว์ สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ เกษตรกลาง จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

เผยแพร่

เผยแพร่บนเว็บไซต์สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

สามารถหาข้อมูลเรื่องที่เกี่ยวข้องจดหมายข่าวปีย้อนหลังเพิ่มเติมได้ที่ <https://niah.dld.go.th>

